

Värskas Gümnaasiumi ainekava gümnaasiumile	
Ainevaldkond:	Sotsiaalsained
Õppeaine:	AJALUGU (Eesti ajalugu I)
Klass:	10. klass
Tundide arv õppeaastas:	35
Rakendumine:	1.09.2021, täiendatud 2021.
Koostamise alus:	Gümnaasiumi riiklik õppekava; Värskas Gümnaasiumi õppekava
<p>1. Õppeaine kirjeldus</p> <p>Ajalooõpetuse eesmärk on kujundada õpilasi, kes on suutelised analüüsima ja mõistma maailma, milles nad elavad, ning tunnevad asjaolusid ja sündmusi, mis on maailmas juhtunud. Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks vajalikke teadmisi oma kodukoha ning maailma minevikust ja kultuuripärandist ning erinevatest väärtussüsteemidest. Aine vahendusel hakkab õpilane teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ja tõlgendama minevikusündmusi ning -protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi.</p>	
<p>2. Õppe- ja kasvatuse eesmärgid</p> <p>Ajalooõpetusega taotletakse, et õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) tunneb huvi mineviku vastu ja teadvustab enda võimalusi mineviku uurijana ning ajaloos osalejana, määratleb end oma rahva liikmena, eurooplasena ja maailmakodanikuna; 2) tunneb ajalugu ajastut iseloomustavate sündmuste, protsesside, vaimulaadi ja isikute kaudu; 3) mõistab ajaloosündmuste ja protsesside põhjuse-tagajärje, sarnasuse-erinevuse, järjepidevuse olemust ning erineva tõlgendamise põhjusi, võtab oma seisukohti kujundades arvesse ajastu konteksti; 4) väärtustab kultuurilist mitmekesisust ning mõistab seda ühiskonna rikkuse ja arengu eeldusena, teadvustab oma võimalusi kultuuripärandi säilitajana ning edasikandjana; 5) leiab ja analüüsib kriitiliselt ajalooteavet sisaldavat infot, hindab allikate usaldusväärsust ning kasutab erinevaid teabeallikaid eesmärgipäraselt; 6) mõistab ja tunnustab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi, kujundab ning põhjendab oma seisukohta, analüüsib ja hindab oma tegevust ning näeb ja korrigeerib oma eksimusi; 7) teab ja kasutab kontekstis ajaloo põhimõisteid ning eristab ajaloofakti tõlgendusest ja arvamusest; 8) tunneb ja kasutab erinevaid õpivõtteid, tekstiliike, infokanaleid ja IKT vahendeid, väljendab oma teadmisi ja oskusi suuliselt ja kirjalikult ning kaitseb argumenteeritult oma seisukohta 	
<p>3. Õpitulemus</p> <p>Teema „Esiaeg“ läbimise järel õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) teab ja iseloomustab tähtsamaid Eesti esiaja perioode inimeste tegevusalade ning eluolu muutuste alusel; tõlgendab muististe alusel inimeste eluolu ja ühiskondlikku korraldust ning uskumusi ja vaimulaadi; 2) iseloomustab esiaja eestlaste suhteid naaberriikidega ning vastastikuseid mõjutusi; 3) iseloomustab Eesti halduskorraldust ja majanduslikku arengut esiaja lõpul; 4) seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: arheoloogiline kultuur, muistis, muinaslinnus, kalme, maakond, kihelkond, malev, animism. <p>Teema „Keskaeg“ läbimise järel õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) analüüsib Balti ristisõja põhjusi, käiku ja tulemusi erinevate osaliste vaatenurgast; 2) tunneb muutusi Vana-Liivimaa riiklikus korralduses ja poliitilisel kaardil; iseloomustab suhteid naaberriikidega; 3) analüüsib Jüriöö ülestõusu tähtsust ja tähendust ajaloolise narratiivina; 	

- 4) iseloomustab Eesti keskaja ühiskonda: läänikord, talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord, käsitöö ja kaubandus, eluolu linnades; loob seoseid Eesti ja Euroopa ajaloo vahel keskajal;
- 5) iseloomustab Eesti keskaja kultuuri põhijooni ning mõistab ristiusu mõju Eesti kultuurile, vaimuelule ja väärtushinnangute muutumisele; mõistab kultuurilist järjepidevust;
- 6) analüüsib kriitiliselt keskaja kroonikaid ja teisi teabetekste;
- 7) seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: Vana-Liivimaa, Liivi ordu, vasallkond, mõis, teoorjus, sunnismaisus, adramaa;
- 8) teab, kes olid Lembitu, Kaupo, piiskop Albert ja kroonik Henrik, ning iseloomustab nende tegevust.

Teema **“Üleminekuaeg keskajast uusaega”** läbimise järel õpilane:

- 1) iseloomustab rahvusvahelisi suhteid Läänemere piirkonnas 16. sajandil; võrdleb suurriikide mõju Läänemere piirkonnas 16. sajandil;
- 2) selgitab Liivi sõja eellugu, käiku ja tulemusi; analüüsib ning hindab allikate alusel sõja osaliste tegevust;
- 3) teab muutusi riiklikus korralduses ja poliitilisel kaardil sõdade ajal;
- 4) teab, kuidas toimus Rootsi võimu järkjärguline kehtestamine kogu Eesti alal;
- 5) iseloomustab reformatsiooni mõju ja tähtsust eesti kultuuriloos; analüüsib muutusi mentaliteedis ning vaimuelus;
- 6) teab, kes olid Balthasar Russow, Ivan IV ja Wolter von Plettenberg, ning iseloomustab nende tegevust.

4. Õppesisu

1) Esiaeg

- Jääaeg ja selle taandumine. Inimasustuse algus Euraasia põhjaosas.
- Muinasaja allikad ja nende uurimine.
- Kiviaja arheoloogilised kultuurid Eestis: Kunda kultuur, kammkeraamika kultuur, nõorkeraamika ehk venekirveste kultuur – elanike peamised tegevusalad ning kultuuri iseloomustavad muistised.
- Pronksiaeg. Asva kultuur. Rauaaeg. Põlispõllundus, kalmed, linnused.
- Eesti esiaja lõpul. Suhted naabritega: idaslaavlased, balti hõimud, viikingid. Rahvusvaheliste kaubateede kujunemine ja Eesti.
- Eesti ühiskond esiaja lõpul: sotsiaalne kihistumine. Maakonnad ja kihelkonnad. Linnused. Külad ja elamud.
- Muinasusund ning ristiusu levik Eestis. Muinasusundi seos loodusega. Vanimad teated ristiusu levikust Eestis.

2) Keskaeg

- Muistne vabadusvõitlus: Balti ristisõdade põhjused. Muistse vabadusvõitluse kulg. Eestlaste lüüasaamise põhjused ja tagajärjed. Henriku Liivimaa kroonika ajalooallikana.
- Vana-Liivimaa riigid: riiklik korraldus ja poliitiline kaart. Seisused. Maapäev.
- Vana-Liivimaa riikide omavahelised suhted ja suhted naabritega.
- Jüriöö ülestõus, selle põhjused ja tagajärjed.
- Keskaja ühiskond Eestis: läänikorraldus.
- Mõisate rajamine, Sunnismaisuse ja teoorjuse kujunemine.
- Keskaegsed linnad Eestis sh Vana- ja Uus-Pärnu: linnade valitsemine. Käsitöö, kaubandus, Hansa Liit. Gildid ja tsunftid. Eluolu linnas.
- Kirik ja kultuur: vaimulikud ordud ja kloostrid

3) Üleminek keskajast uusaega

- Tugeva keskvdõimuga riikide kujunemine Läänemere regioonis.
- Reformatsioon Eestis: haridusolud. Eestikeelse trükisõna algus.
- Liivi sõda: Vana-Liivimaa asend Läänemere regioonis. Liivi sõja eellugu, käik ja tulemused.
- Eesti kolme kuningriigi valduses: riiklik korraldus ja poliitiline kaart.
- Vastureformatsioon.
- Kultuuri areng: Balthasar Russowi kroonika ajalooallikana.
- Reformatsiooni ja vastureformatsiooni mõju vaimuelule.

5. Õppetegevus

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvialadega tegelda;
- 3) võimaldatakse nii üksi- ja ühisõpet (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd jm kooperatiivse õppimise vormid), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseiks ja iseseisvaiks, ent ka koostööle orienteeritud õppijaiks, loovaiks ja kriitiliselt mõtlevaiks ühiskonnaliikmeiks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja –vahendeid (e-õpikud, e-keskkonnad);
- 6) arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid, sealjuures on põhiorhk hoiakute kujundamisel;
- 7) arvestatakse õpilaste võimeid ja suutlikkust, kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas;
- 8) kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetodeile: vestlus, arutelu, diskussioon, juhtumianalüüs, paaris töö, projektõpe, rollimäng, rühmatöö, väitlus, ajurünnak; ajaloolise kujutluse loomine, tegevuspõhine õpe (nt dramatiseeringud), filmi- (õppe-, dokumentaal-, mängu-) ja pildi- (karikatuur, plakat, maal jm) analüüs;
- 9) luuakse võimalused koostada referaat, ajajoon, õpimapp ja uurimistö, teha praktilisi uurimistöid (nt töö allikate ja kaardiga, töölehtede ja kontuurkaardi täitmine, loovtöö/arutluse/arvamusloo kirjutamine, töö esitlemine, infootsing teabeallikatest, infoanalüüs), osaleda temaatilistes mängudes (koostöös muuseumite pedagoogiliste programmidega jm);
- 10) laiendatakse õpikeskkonda: arvuti-/multimeediaklass; sotsiaal-kultuuriline ja ajalooliskultuuriline keskkond (muistised, ehitised), looduskeskkond, muuseumid, arhiivid, raamatukogud, festivalid, teater, kino jm;
- 11) võimaldatakse siduda õpet koolivälise eluga (kohtuda erinevate inimestega, kaasata vanemaid jne), et kogu ainekäsitus oleks võimalikult elulähedane

6. Hindamise põhimõtted

Ajaloo õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade ajalooõpetuse õpitulemuste saavutusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada saadud teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks. Õpitulemusi kontrollides jälgitakse teadmiste (ajaloolise sõnavara) ja oskuste tasakaalu. Oluline on ka üldpädevuste arendamine ning jälgimine.

Õpitulemuste kontrollimise ja hindamise vormid on mitmekesised, sisaldavad suulist ja kirjalikku küsitlust, tööd kaartide, dokumentide, allikmaterjali ja piltidega, uurimusliku töö kirjutamist, loovtöid, grupitöid ning arutluse kirjutamist. Üksikfaktide teadmisele tuleb eelistada tähtsamate ajaloosündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid. Olulist rõhku pannakse konteksti mõistmisele ning sündmuste omavaheliste seoste leidmiseks suuremas pildis.

Hinnatakse ja tagasisidestatakse ka erinevaid oskuseid nii grupitööde kui ka individuaalülesannete puhul, näiteks esinemis- ja suhtlemisoskust, koostööd, kriitilist mõtlemist, visuaali ning loovust ja panustamist.

7. Füüsiline õppekeskkond, õppekäigud

Õpikeskkond valitakse vastavast teemast lähtudes ja selleks võib olla õppeklass, arvutiklass, õppekäik. Klassiruumis on võimalik liigutada mööblit erinevate rühmatööde- ning aktiivõppemeetodite läbiviimiseks. Võimalusel viiakse läbi tunde ka õues. Vähemalt korra aastas külastatakse mõnda mäluasutust (muuseum, arhiiv jm) ning kutsutakse külla külalisesinejaid. Klassis on olemas atlased, Euroopa-, maailma- ja Eesti kaardid.

8. Õppematerjalid

- 1) A. Kriiska, A. Mäesalu, A. Selart, I. Põltsam-Jürjo, P. Piirimäe. Eesti ajalugu I. Avita kirjastus, Tallinn, 2014
- 2) L. Vahtre. Eesti ajalugu
- 3) ajaloo atlas gümnaasiumile
- 4) digitaalsed õpikeskkonnad (histrodamus, e-Koolikott, muuseumite virtuaalnäitused, hariduslikud virtuaalmängud, ajaloofilmid, jm)
- 5) digitaliseeritud andmebaasid ja arhiivid (ETV arhiiv – Ajavaod, Uue aja lood, Seto kuningriik, Muuseumirott, Ajaloo vabrik, Etnomosaiik, ENSV jne; MuIS, Fotis, Rahvusarhiiv)
- 6) allikakogumikud, käsiraamatud, erialased teatmeteosed (Ajaloolise tõe otsinguil (Umara, 1999), Eesti omariikluse arengust (2002), Baltimaade ajaloo lugemik (Avita, 2002), „Eesti ajaloo pöörded“ jm)
- 7) õpetaja ettevalmistatud materjalid (esitlused, õppevideod, töölehed, mängud)
- 8) erinevad teooriaosa toetavad videomaterjalid ümberpööratud klassiruumi põhimõtte rakendamiseks, näiteks Kristo Siigi videotunnid ning muud eesti- ja inglise keelsed videod.
- 9) Dokumentaal- ja mängufilmid („Viimne reliikvia“, „Malev“)

Muud ajaloo teemalised ajakirjad ja ajalehe väljalõiked.

9. Üldpädevuste kujundamine

- 1) Kultuuri- ja väärtuspädevus
- 2) Sotsiaalne ja kodanikupädevus
- 3) Enesemääratluspädevus
- 4) Õpipädevus
- 5) Suhtluspädevus
- 6) Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus
- 7) Ettevõtlikkuspädevus
- 8) Digipädevus

10. Lõiming ainevaldkondadega

- 1) Keel ja kirjandus
- 2) Võõrkeeled
- 3) Matemaatika
- 4) Sotsiaalsed
- 5) Kunstained
- 6) Kehaline kasvatus
- 7) Valikained: pärimusõpetus

11. Läbivad teemad

- 1) Elukestev õpe ja karjääri plaanimine
- 2) Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus
- 3) Tervis ja ohutus
- 4) Kultuuriline identiteet
- 5) Teabekeskond
- 6) Tehnoloogia ja innovatsioon